

จริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อในสังคมไทยในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล
กรณีศึกษา การกราดยิงหนองบัวลำภู, คดีน้องชมพู และคดีแดงโม
ความท้าทายที่ยังมีปัญห

Ethics and Media Morality in Thai Society for News Reporting in Digital Age
Case Study: Strafing in Nong Bua Lam Phu, Case of Nong Chompoo, and
Case of Ms.Tangmo, Challenge that Needs to be Resolved

ทองพุล มุขรักษ์¹, บำรุง ศรีนวลปาน, ชวัลรัตน์ ศรีนวลปาน และกรรกฎ จำเนียร
Thongphun Mukharak, Bamrung Srinuanpan, Chawanrat Srinuanpan and Korrakot Chamnian
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
The Graduate School Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand
E-mail: thongphun_muk@nstru.ac.th

วันที่รับ 24 มกราคม 2566 วันที่แก้ไข 20 กุมภาพันธ์ 2566 วันที่ตอบรับ 3 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัลที่มีการใช้เทคโนโลยีสื่อสารในการปฏิบัติงานด้านการข่าวสารที่ทันสมัย และการนำเสนอข่าวสารที่ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญนำไปสู่การสร้างความเข้าใจ ความสัมพันธ์ ตลอดจนความเชื่อมโยงของผู้คนในสังคม โดยมีช่องทางสื่อมวลชนผ่านสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ทั้ง เฟซบุ๊ก (Facebook) และ ทวิตเตอร์ (Twitter) อย่างรวดเร็วทำให้การเสนอข้อมูลข่าวสารไม่มีความรอบคอบ และปัญหาของสื่อมวลชนที่เป็นอย่างสูงโดยเฉพาะเรื่องทางกฎหมายและจริยธรรมสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร และมีอิทธิพลในสังคมต่อผู้รับสาร การนำเสนอข่าวสารดังกล่าว อาจทำให้เกิดผลกระทบ ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ปัจจุบันพฤติกรรมในการนำเสนอข่าวสารมักมุ่งเน้นในเรื่องผลกำไร และความนิยมมากกว่าการคงไว้ซึ่งกติกากฎ ความถูกต้องอันเป็นกรอบมาตรฐานทางกฎหมายและจริยธรรมถูกละเลย และกระทบต่อผู้รับสารโดยเฉพาะในยุคสื่อดิจิทัล การเผยแพร่ข่าวสารการรับชมโศกนาฏกรรม ถ่ายทอดไลฟ์สดผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย จึงกลายเป็นปัญหาในสังคมรวมทั้งจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อในยุคสื่อดิจิทัลส่งผลต่อภาพลักษณ์ของสื่อมวลชน ดังนั้น จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชนมีความสำคัญต่อการนำเสนอข่าวโดยการใช้สื่อโซเชียลมีเดียไลฟ์ ทั้งยังทำให้ผู้รับชมได้รับข่าวสารที่รวดเร็ว ในทางกลับกันต้องมีการถ่วงรอก่อนการนำเสนอข่าวสาร โดยยึดหลักจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน คุณธรรม และมีจิตรับผิดชอบต่อสังคม

คำสำคัญ: จริยธรรม, จรรยาบรรณสื่อ, ยุคดิจิทัล, สื่อในสังคม, ข่าว

Abstract

Communication technology is applied in current news and information in the digital age. The news report is also considered a critical tool to bring understanding, build relationships, and connect people in society. Mass media channels include social media platforms: Facebook and Twitter. Although these platforms are high-speed for news reporting, they need more discretion. The problems found are mainly related to mass media laws and morality, especially the reporting of popular and influenced news in society to the receivers.

The imprudent news report possibly has a positive and negative impact. The behavior of news reporting tends to emphasize benefits and popularity more than maintaining convention and accuracy, which are the legal and ethical standard frameworks. It also causes a breach of duty and affects the receivers. Particularly in the age of digital media, news publicizing is preferred to report tragic content by live broadcasting through social media, causing a social problem. Furthermore, ethics and media morality in the digital age will influence the image of mass media, so they are essential to news reporting via live social media. Despite its better quickness in communicating to the audience, news reports via social media must be screened before their release. The news reporter must adhere to the professional ethics of mass media, morality, and social responsibility.

Keywords: Ethics, Media Morality, Digital Age, Media in Society, News

บทนำ

ปัจจุบันสังคมในยุคยุคดิจิทัลสื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร ธุรกิจ และเทคโนโลยีที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการติดต่อสื่อสารที่มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ทางความคิดและทัศนคติ ผ่านอุปกรณ์การสื่อสารที่ทันสมัยเป็นตัวกลางโดยการเข้าถึงแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, Twitter, Instagram, Line, YouTube ฯลฯ เพิ่มขึ้นในทุกช่วงวัย มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคดิจิทัล อีกทั้งเทคโนโลยีทางการสื่อสารได้พัฒนาเข้าสู่ระบบดิจิทัลที่มีความทันสมัย รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้เข้าชมเป็นจำนวนมากและหลากหลายทั่วโลก (Yaipairoj, 2020) ทั้งนี้ จำเป็นอย่างยิ่งต้องคำนึงถึงจริยธรรมเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะเลือกระหว่างความดีกับความชั่ว เป็นพฤติกรรมที่ผ่านการคิดในเชิงศีลธรรมหรือปรัชญา เกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่พึงปฏิบัติต่อสังคมหรือต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งที่ควรจะต้องกระทำเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น จริยธรรมถือเป็นหลักปฏิบัติที่ใครจะนำไปประพฤติตามก็ได้หรือไม่ประพฤติก็ได้ (Hiranrak, 2015) ส่วนจรรยาบรรณของสื่อมวลชน เป็นหลักคุณธรรมของผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนที่มารวมตัวกันเป็นสมาคมวิชาชีพ สร้างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ประกอบอาชีพนักสื่อสารมวลชนให้มีความรับผิดชอบ (Pattananukit, 2018)

นอกจากนี้ สื่อใหม่ อย่างสังคมออนไลน์ได้รับความสนใจมากกว่าสื่อดั้งเดิมอย่างหนังสือพิมพ์หรือโทรทัศน์ อาจเป็นเพราะความสะดวกของผู้ส่งสารในการส่งข้อมูลและการเข้าถึงได้สะดวก และเกิดการแข่งขันสูงในเรื่องของเวลา ข่าวต้องสดใหม่ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถส่งข่าวสารนั้นไปยังผู้รับสารที่มีจำนวนมหาศาลในเวลาอันรวดเร็ว ย่อมทำให้ผู้ส่งสารที่เรียกตัวเองว่า สื่อมวลชน ละเลยต่อจรรยาบรรณในวิชาชีพ เพียงเพราะคิดอย่างเดียวว่า ทำอย่างไรให้ได้ซึ่งข่าว ภาพถ่าย ที่เร็ว ไม่เหมือนใคร และทำให้การนำเสนอข่าวในครั้งนั้น มีผลทำให้ผู้รับสารเกิดปฏิกริยาตอบกลับในโลกสังคมออนไลน์มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น การแชร์ หรือการส่งต่อข้อมูลผ่านทางแอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งสถานการณ์การทำงานของสื่อมวลชนในประเทศไทย มีประเด็นทางสังคมมากมายเกิดขึ้น ในแง่ของกระบวนการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน มีการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถามถึงการทำงานของสื่อในลักษณะ “ไร้จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ” อย่างต่อเนื่อง โดยในกระบวนการนำเสนอข่าวนั้น มีการละเมิดสิทธิของบุคคลที่เป็นข่าว รวมถึงส่งผลกระทบต่อในด้านต่าง ๆ ต่อบุคคลในครอบครัวรวมถึงผู้เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน (Diawkee, 2016)

ในกรณีข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาของ Phra Saroj Dhtrabhaddo (Nimniam) (2018) พบว่าการจัดหาสื่อดิจิทัลที่มีความน่าสนใจใหม่ ๆ มีทั้งภาพและเสียงบรรยายมีความหลากหลาย ซึ่งสามารถหยิบยก

มาเป็นการผลิตสื่อและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เรื่องศีลธรรม สอดคล้องกับ Kleechaya (2018) พบว่า ความต้องการเนื้อหาสื่อดิจิทัลได้แก่ ความรู้พื้นฐานในด้านการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล การใช้สื่อดิจิทัลอย่างปลอดภัย การสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล และการเรียนรู้เพื่อการใช้ชีวิตดิจิทัลในอนาคต เริ่มต้นจากง่ายไปยากเป็นเหตุการณ์ใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน ในขณะที่งานวิจัยที่นำเสนอผ่าน สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ โดย Faculty of Communication Arts Chulalongkorn University (2022) พยายามกำกับดูแลสื่อในภาพรวม และเน้นอธิบายในส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบ กลไก และข้อกฎหมายในการกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางไสยศาสตร์ของประเทศไทยในปัจจุบัน รวมถึงอธิบายให้เห็นถึงปัญหาในเชิงระบบและการบริหารจัดการช่องว่างและข้อท้าทาย ทั้งประเด็นข้อเสนอแนะเพื่อให้มีการปรับปรุงประสิทธิภาพและมาตรฐานการกำกับดูแลเนื้อหารายการและการทันสื่อเช่นเดียวกับงานวิจัยของกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ โดย Pewnil (2022) กล่าวถึงข้อกำหนดมารยาทในการสื่อสารออนไลน์นั้นมีความเชื่อมโยงกับมารยาททางสังคมทั้งมารยาทไทยและมารยาทสากล มารยาทการสื่อสาร และมารยาทการใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งถือเป็นพื้นฐานในการสร้างมารยาทดิจิทัลในปัจจุบัน โดยมารยาทดิจิทัลนั้นเน้นหลักการเอาใจเขามาใส่ใจเราทางดิจิทัล อย่างไรก็ตามมารยาทดิจิทัลเป็นการสะท้อนลักษณะการสื่อสารของชาวดิจิทัลโดยเฉพาะ ข้อกำหนดมารยาทในการส่งข้อความสนทนา ผลการศึกษานี้สนับสนุนให้เกิดการส่งเสริมความรู้และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับมารยาทในการสื่อสารออนไลน์ของชาวดิจิทัลไทยโดยเชื่อมโยงกับกลไกต่างๆ เพื่อให้เกิดบรรทัดฐานของสังคมออนไลน์ที่เหมาะสม

ดังนั้นการนำเสนอสื่อต่างๆ ในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผ่านทางโทรทัศน์ ไลฟ์สดผ่านทางเฟซบุ๊ก หรือช่องทางอื่น ๆ ก็ตาม ผู้เขียนต้องการนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับ “จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทยในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล” รวมถึงข้อกฎหมายในการนำเสนอต่าง ๆ เพื่อเป็นต้นแบบในการแสดงความคิดเห็น การนำเสนอข่าวสาร การพูดแสดงความคิดเห็นให้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และที่สำคัญไม่ส่งผลกระทบต่อผู้รับสาร และมีความถูกต้องแม่นยำไม่ตกเป็นเครื่องมือของสื่อ รวมถึงกลั่นกรองข่าวสารอย่างมีหลักการและเหตุผล และยังสามารถส่งผลให้ผู้อื่นหรือผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ผู้เขียนนำมาเสนอได้รับความยุติธรรมจากสังคม

จริยธรรมสื่อ : ความหมายและความสำคัญ

จริยธรรม (ethics) มาจากคำว่า 2 คำคือ จริย + ธรรม คำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติหรือ กิริยา ที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายได้หลายอย่างเช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนาหลักปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็นจริยธรรมจึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า "หลักแห่งความประพฤติ" หรือ "แนวทางของการประพฤติ" (Yodkhirim, 2017)

จริยธรรม (ethics) มาจากคำในภาษากรีกว่า ethos ซึ่งหมายถึงบุคลิกภาพ หรือสิ่งที่คนดีประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะได้มีบุคลิกภาพที่ดี แต่โดยทั่วไปแล้ว จริยธรรมจะมีพื้นฐานทางด้านปรัชญาที่ว่าด้วยการตัดสินใจของมนุษย์ที่จะเลือกระหว่างความดี กับ ความชั่ว เป็นพฤติกรรมที่สร้างขึ้นจากส่วนสมอง พฤติกรรมที่ผ่านการคิดในเชิงศีลธรรมหรือปรัชญา เกี่ยวเนื่องกับสิ่งที่พึงปฏิบัติต่อสังคมหรือต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นสิ่งที่เราควรจะต้องกระทำเพื่อให้โลกนี้ดีขึ้น จริยธรรมนำมาซึ่งหลักปฏิบัติที่ใครจะนำไปประพฤติตามก็ได้หรือไม่ประพฤติก็ได้ แตกต่างจากกฎหมายที่ใครไม่ประพฤติตามก็จะถูกลงโทษ (Diawkee, 2016)

Jan (2020 : ออนไลน์) ระบุประเด็นทางจริยธรรมที่เน้นเรื่องของ "ความน่าเชื่อถือ" มีประเด็นถกเถียงในยุคของการสื่อข่าวผ่านสื่อสังคม ดังนี้ (1) จริยธรรมในเรื่องการนำเสนอข้อมูลส่วนตัว และขององค์กรผ่านสื่อสังคม การแสดงออกทางความคิดมีผลต่อความเป็นกลางหรือไม่ (2) เป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่ ที่

ผู้สื่อข่าวจะเผยแพร่ความเห็นส่วนตัวเกี่ยวกับแหล่งข่าว ประเด็นในสังคมผ่านสื่อสังคมของตนเอง (3) ในสถานะของสื่อ ที่ใครก็ได้สามารถนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ อะไรคือความถูกต้องในการใช้งานข้อมูลจากผู้รับสาร (User-generated content) ทั้งประเด็นข่าว เรื่องราว รูปภาพ วิดีโอ (4) การให้นักข่าวพลเมืองมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูล กับองค์กรข่าว ทำอย่างไรให้เรื่องราวที่นำเสนอ ไม่ใช่เป็นการนำเสนอเรื่องที่ดีหรือไม่สมบูรณ์ (5) การดูแลควบคุมข้อมูล ที่นำเสนอผ่านสื่อสังคมและเว็บไซต์ทำอย่างไร

กรอบจริยธรรม (Codes of Ethics) เป็นเครื่องมือที่ใช้กันแพร่หลายในวงการวิชาชีพ สื่อมวลชนในการเป็นกรอบแนวทางปฏิบัติ องค์กรสื่อเองก็ใช้กรอบจริยธรรมเป็นแนวทางในการรักษามาตรฐานการปฏิบัติงานข่าวให้เป็นไปตามความต้องการของสาธารณะ ในกรอบจริยธรรม เป็นเรื่องของการให้แนวปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐานทางวิชาชีพ ซึ่งมักจะเป็นเพียงการบอกแนวปฏิบัติ (Guidelines) ให้รู้ว่าควรทำอะไรบ้าง แต่เรื่องของบทลงโทษนั้นไม่มีระบุและมักจะไม่มีการลงโทษที่ชัดเจน มีนักคิดบางคนมองว่าการไม่มีบทลงโทษหรือกระบวนการจัดการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกรอบทำให้กรอบไม่ทรงคุณค่าและไม่มีประโยชน์ที่จะมีกรอบ (Fitzgerald, 1995)

ดังนั้น จริยธรรมสื่อ เป็นเครื่องมือที่ใช้กำกับดูแลพฤติกรรมของสื่อมวลชนในขณะปฏิบัติหน้าที่ ที่ทางสมาคมวิชาชีพสื่อ ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น รวมถึงก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมสูงสุด และกรอบจริยธรรม เป็นเรื่องของการให้แนวปฏิบัติเพื่อรักษามาตรฐานทางวิชาชีพ ซึ่งมักจะเป็นเพียงการบอกแนวปฏิบัติ (Guidelines) ให้รู้ว่าควรทำอะไรและกระบวนการจัดการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกรอบทำให้กรอบไม่ทรงคุณค่าและไม่มีประโยชน์ที่จะมีกรอบ ซึ่งสอดคล้องกับจรรยาบรรณสื่อที่จะกล่าวถึงต่อไป

จรรยาบรรณสื่อ : ความหมายและความสำคัญ

จรรยาบรรณ (Code of Ethics) สามารถแยกคำได้ว่า จรรยา หมายถึง ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติในหมู่คณะ เช่น จรรยาแพทย์ จรรยาวิชาชีพครูจรรยาวิชาชีพทนายความ เรามักจะนิยมใช้คำว่า จรรยา ในความหมายแง่บวก เช่น มีจรรยาหมายความว่า มีความประพฤติที่ดีในหมู่คณะคำว่า บรรณ แปลว่า หนังสือ เมื่อนำคำมารวมกัน "จรรยาบรรณ" จึงหมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบการงานแต่ละอย่างได้กำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียง ฐานะของสมาชิก และวิชาชีพนั้น ๆ อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ (Leelayout, & Otsu, 2017)

จรรยาบรรณของสื่อมวลชน จึงหมายถึง ประมวลมาตรฐานความประพฤติซึ่งตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเปรียบเสมือนธรรมนูญแห่งความประพฤติปฏิบัติอันดีงามซึ่งคนในสายวิชาชีพสื่อมวลชนจะยึดเป็นหลักปฏิบัติ เพื่อแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม จริยธรรม จรรยาบรรณเป็นเรื่องของความสมัครใจ ผู้ประกอบการอาชีพที่มีจรรยาบรรณต้องอาศัยการพิจารณาจากส่วนลึกของจิตใจ คิดตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งว่าจะเลือกพิจารณาจากอะไรทำไมจึงเลือกที่จะกระทำในสิ่งนั้น (Hiranrak, 2015: 99)

Lasswell (1948) และ Wright (1974) ได้กล่าวถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนว่า มีบทบาทหน้าที่ในการสอดส่องดูแล (Surveillance) และรายงานเหตุการณ์ในสังคม ในขณะที่ ปทัสถานสื่อมวลชนตามทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (The social Responsibility Theory) เป็นทฤษฎีที่ทำให้สื่อมวลชนให้ความสนใจในทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อ ได้เกิดจากแนวความคิดของผู้เขียนในช่วงที่ยังเรียนปริญญาตรีเกี่ยวกับวิชาชีพสื่อสารมวลชน และวิธีการที่นักข่าวทำงานในสังคม เช่น ในประเทศไนจีเรีย เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ในสมัยนั้นพบว่านักประชาสัมพันธ์ (นักข่าว) พยายามทำให้องค์กรของตนได้เป็นที่

ยอมรับของสังคมสาธารณะ การยอมรับทางสังคมนี้เป็นส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์โดยแท้จริง ทั้งการ สอนเรื่องจริยธรรมของการสื่อสารมวลชน นักข่าวได้รักษาหลักจริยธรรมทางวิชาชีพและการปฏิบัติหน้าที่ของ ตนเอง นักข่าวมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร สิ่งนี้ทำให้ผู้เขียนได้เรียนรู้และพิจารณาทำการตัดสินใจเชิง จริยธรรมและความขัดแย้ง คือการกระทำนั้นจะส่งผลกระทบต่อสังคมที่เขาดำเนินกิจการอย่างไร หรืออย่างน้อย เพียงใด ความรับผิดชอบอันดับแรก คือรับผิดชอบต่อสังคม อันดับที่สองรับผิดชอบต่ออาชีพของเขา อันดับ ที่สามรับผิดชอบต่อองค์กร และอันดับที่สี่ คือความรับผิดชอบต่อตนเอง และนั่นผลดีสำหรับผู้เขียน ได้ ประสบการณ์จากห้องเรียน และที่อื่น ๆ ทำให้ผู้เขียน ได้ข้อสรุปว่า บางครั้งทฤษฎีที่ดีที่สุดเกี่ยวกับสื่อที่ผู้เขียน ทำได้ หรือแม้แต่กับนักข่าวที่เกี่ยวข้องกันก็คือ ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ทำดีที่สุดแล้ว ทฤษฎีทั้งเก่าและ ใหม่ เช่น ทฤษฎีเผด็จการ เสรีนิยม คอมมิวนิสต์ ผู้เข้าร่วมในระบบประชาธิปไตย และทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา จะมีประโยชน์อย่างไรต่อนักข่าวคนใด นี่คือนำมาเสนอ (Uzuegbunam, 2015)

ดังนั้น จรรยาบรรณสื่อ เป็นข้อกำหนดที่ชัดเจนในวิชาชีพนักสื่อสาร ที่ควรยึดปฏิบัติ ภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือก็จะยังคงอยู่ต่อไป ไม่ถูกลดบทบาทในสังคม ในแง่ของกระบวนการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน มีการวิพากษ์วิจารณ์และตั้งคำถาม ถึงการทำงานของสื่อ ซึ่งจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยในกระบวนการนำเสนอข่าวนั้น มีการละเมิดสิทธิของบุคคลที่เป็นข่าว รวมถึงส่งผลกระทบต่อในด้านต่าง ๆ ต่อ บุคคลในครอบครัวรวมถึงผู้เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน จึงเป็นที่มาให้ศึกษาในเรื่อง จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อใน การนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาและตระหนักถึงจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพสื่อ ที่ สื่อมวลชนพึงปฏิบัติ รวมถึงวิธีแก้ไขปัญหาในการปลูกฝังค่านิยม จริยธรรมในเชิงต่าง ๆ ทำให้เห็นถึง ปรากฏการณ์ทางจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัลที่จะนำเสนอต่อไป

การนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล : ปรากฏการณ์ทางจริยธรรมและจรรยาบรรณ

จากยุคสมัยที่เปลี่ยนไปโดยเฉพาะการเดินทางเข้าสู่ยุคสื่อดิจิทัล นวัตกรรมดิจิทัลได้เข้ามามีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมของประชาชน การพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ได้มีการรับส่งข้อความเนื้อหาข่าวสารจากผู้คนที่เรา ใกล้ชิดและคนแปลกหน้าอย่างต่อเนื่อง จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชน เป็นเครื่องมือที่ใช้กำกับดูแล พฤติกรรมของสื่อมวลชนในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ ที่ทางสมาคมวิชาชีพสื่อได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความ รับผิดชอบต่อสังคม ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น รวมถึงก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมสูงสุด ในแง่ของการแก้ปัญหาเชิง จริยธรรมในสื่อยุคดิจิทัล ควรมีหลักยึดถือและควรตระหนักในประเด็นดังนี้ (Surasonthi, 2014; Leelayout, & Otsu, 2017)

1. ในการนำเอาภาพบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาใช้หรือเผยแพร่ทางสื่อใหม่ ต้องได้รับการอนุญาตจาก เจ้าของภาพเสียก่อนตัวอย่างเช่น การนำรูปของดาราดาราหรือผู้มีชื่อเสียงมาใช้แสวงหาผลประโยชน์ทางโลก ออนไลน์ในลักษณะเชิงธุรกิจ พบได้มากจากธุรกิจความสวยความงามต่าง ๆ โดยรูปที่ใช้ในการโฆษณา ประชาสัมพันธ์จำนวนมาก มักไม่ได้ขออนุญาตจากเจ้าของภาพโดยตรง

2. การคัดลอกหรือนำผลงานของบุคคลอื่นที่ปรากฏในสื่อใหม่ไปใช้ ควรอ้างอิงแหล่งที่มา หรือขอ อนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์เสียก่อน ในประเด็นปัญหานี้จะพบได้จากการนำงานอย่างเช่น บทเพลง วรรณกรรม ภาพยนตร์สั้นของบุคคลอื่นมาใช้ในการนำเสนอ หรือใช้ในการโปรโมท (Promote) สินค้าต่าง ๆ โดยไม่ได้ขอ ความเห็นชอบจากเจ้าของผลงาน

3. การเผยแพร่ข้อเท็จจริงเรื่องใดที่อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น หรือต่อองค์กรอื่น ควรมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงนั้นอย่างถี่ถ้วนเสียก่อน ตัวอย่างเช่น การนำเอกสารข้อมูลความลับทางราชการ มาเผยแพร่ต่อสาธารณชนในสังคมออนไลน์ แม้ประหนึ่งจะดูเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

แต่ทว่าผลกระทบที่ตามมาอาจสร้างความเสียหายแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบ ตลอดจนบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุดข้อมูลนั้น ๆ

4. ผู้ใช้สื่อใหม่ควรมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมอยู่เสมอ กล่าวคือ ผู้ใช้สื่อใหม่ควรตระหนักและคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม ก่อนการจะผลิตสารออกไปให้ผู้ส่งสารต้องมีสำนึกของความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสูง

5. การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารใด ๆ ควรเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ หากผู้ใช้งานคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะทั้งในเชิงการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติต่าง ๆ อันเป็นการเกื้อหนุนและพัฒนาคุณภาพของสังคมในวงกว้างก็จะสามารถสถาปนาสังคมที่เปี่ยมล้นด้วยปัญญาได้อย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

6. หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่ไม่สุภาพหรือภาษาวิบัติ ในปัจจุบันเราจะพบปัญหานี้ได้มาจากสื่อใหม่ต่าง ๆ เฟสบุ๊ค คลิปในยูทูป อินสตาแกรม ฯลฯ โดยกลุ่มที่มีปัญหาจะเป็นเยาวชนคนรุ่นใหม่จำนวนไม่น้อยซึ่งเยาวชนเหล่านี้อาจได้รับอิทธิพลจากการสร้างค่านิยมจากผู้นำทางความคิดและผู้มีชื่อเสียงต่าง ๆ

7. ไม่นำเสนอเรื่องราวอันลามก กล่าวคือ สังคมไทยมีความเชื่อพื้นฐานที่ตั้งอยู่บนศีลธรรมอันดีงามตลอดจนวัฒนธรรม และประเพณีที่อำนวยต่อการสร้างคุณธรรม ซึ่งการจะมีการนำเสนอสื่อลามกอนาจารยังเป็นที่ยกเว้นของผู้คนส่วนใหญ่ในสังคม รวมไปถึงบทบัญญัติทางกฎหมายอย่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ที่ออกมาเพื่อสร้างบรรทัดฐานในการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารบนโลกออนไลน์ให้อยู่ภายใต้กรอบของศีลธรรมที่ดีงาม

8. ไม่นำเสนอเรื่องราวที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียศีลธรรมอันดี กล่าวได้ว่าสื่อใหม่จะไม่นำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ขัดแย้งต่อวัฒนธรรมทางสังคม

9. ไม่นำเสนอเรื่องราวที่เป็นการขู่ข่มขู่การประกอบอาชญากรรมและการกระทำผิดทั้งปวงตัวอย่างเช่น มีผู้ประกอบการวิชาชีพเกี่ยวกับสื่อใหม่ทำวิดีโอคลิปสั้นเกี่ยวกับขั้นตอนการกระทำโจรกรรมของโจรผู้ร้าย เป็นต้น

10. การโฆษณาสินค้าทางสื่อใหม่ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายว่าด้วยการโฆษณากำหนดไว้ ซึ่งหากไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดก็อาจจะมีสินค้าที่ไม่มีคุณภาพเข้าสู่กลไกการค้า อันจะเป็นอันตรายร้ายแรงอย่างสูงต่อผู้ใช้สินค้าที่เลือกซื้อผ่านช่องทางสื่อใหม่นี้

11. ไม่โฆษณาสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยและต่อสังคม ตัวอย่างเช่น การโฆษณายาแก้ปวดที่ขายได้ทุกโรค โดยไม่มีการรับรองคุณภาพจากหน่วยงานที่เป็นที่ยอมรับจากภาครัฐและเอกชน

12. หลีกเลี่ยงการส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ไปยังบุคคลอื่นในลักษณะเพื่อประโยชน์ทางการค้าขาย โดยที่บุคคลเหล่านั้นไม่พึงประสงค์ หรือมิได้เป็นสมาชิก สิ่งทีกล่าวข้างต้นอาจจะเป็นการรบกวนผู้ใช้บริการสื่อใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องที่คุณใช้งานบุคคลอื่น ๆ ควรตระหนักถึงประเด็นนี้

ดังนั้น การนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล ในประเด็นการนำเสนอภาพข่าว ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อกฎหมายและจริยธรรมควบคู่กันไป ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าประเด็นปัญหาดังกล่าว มีทั้งหลักกฎหมายที่เป็นสิ่งที่บังคับ และมีหลักจริยธรรมที่เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติตาม จึงทำให้เกิดความตระหนักมากกว่าประเด็นปัญหาอื่น ๆ เพื่อนำไปสู่แนวทางสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทยโดยนำเสนอในลำดับต่อไป

การนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล : แนวทางสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทย

มีการสรุปประเด็นแนวทางสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทยในการรายงานข่าวไว้ 4 ประเด็น คือ (Diawkee, 2016)

1. ความถูกต้องที่ต้องมาก่อนความเร็ว (Accuracy VS Speed) เนื่องจากสื่อสังคม (social media) มีทั้งเรื่องที่เป็นข่าวด่วน (breaking news) และข่าวหลอก ข่าวลือที่อาจแพร่มาได้ง่าย ซึ่งอาจทำให้เกิดรายงานข่าวเกิดความผิดพลาด และส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง ดังนั้น จริยธรรมในเรื่องของการตรวจสอบความถูกต้อง ตรวจสอบข้อเท็จจริง เป็นสิ่งที่ยังจำเป็นในการทำข่าว และต้องเข้าถึงประเด็นและข้อมูลให้ได้อย่างรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการในเรื่องความเร็วไปพร้อมๆ กันด้วย อย่างไรก็ตามความถูกต้องต้องมาก่อนความเร็วเสมอ

2. ความโปร่งใส (Transparency) เป็นประเด็นแนวปฏิบัติในการทำข่าวที่สำคัญมากเพื่อรักษาความถูกต้องและความน่าเชื่อถือขององค์กร โดยเฉพาะในการรายงานสดผ่านสื่อ ออนไลน์และสื่อสังคม เช่น live blog, live coverage, live tweet เป็นต้น บนสื่อเหล่านี้การอ้างอิง และการลิงค์กลับไปที่ต้นตอของข้อมูลเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้สื่อข่าวควรทำเพื่อแสดงถึงความโปร่งใสของข้อมูลที่นำเสนอ

3. การเพิ่มคุณค่าให้ข่าวที่นำเสนอ (Adding Value) ในมิติของจริยธรรมในการใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคม การเพิ่มคุณค่าให้กับเรื่องราวด้วยข้อมูลที่รอบด้าน การให้พื้นที่ในการถกเถียงแลกเปลี่ยนจากทุกฝ่ายอย่างครบถ้วน เป็นสิ่งที่ควรทำบนสื่อดังกล่าวมากกว่าแค่การทำซ้ำข้อมูลจากสื่อหนึ่งไปอีกสื่อหนึ่งโดยไม่ให้ข้อมูลที่แตกต่างเพิ่มเติม

4. การแก้ไขข้อผิดพลาดให้ถูกต้อง (Correction) ในการนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ และสื่อสังคม ความรวดเร็วทำให้เกิดความผิดพลาดได้ เช่น กรณีการสะกดผิด ข้อมูลที่ไม่นิ่งเปลี่ยนแปลง เมื่อรายงานไปแล้ว ทำให้เกิดความผิดพลาดก็เป็นได้ ดังนั้น การแก้ไขข้อผิดพลาดและแจ้งให้ผู้ติดตามทราบให้ชัดเจนว่ามีข้อผิดพลาดและได้แก้ไขแล้วเป็นแนวทางปฏิบัติที่ผู้สื่อข่าวต้องยึดถือเพื่อรักษาจริยธรรมในการรายงานข้อมูลให้ถูกต้อง

ดังนั้น สามารถพิจารณาได้ว่า ประเด็นแนวทางสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทย หากจะแก้ปัญหาของสื่อมวลชนในด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณนั้น ควรแก้ปัญหาในทุกระดับของสื่อ หากแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ หรือระดับใดระดับหนึ่ง ก็ไม่สามารถที่จะเกิดผลอย่างยั่งยืน อาจจะทำได้เพียงชั่วคราว ชั่วคราวเท่านั้น และปัญหาต่าง ๆ ก็อาจจะเกิดขึ้นซ้ำอีกได้ ฉะนั้น ต้องอาศัยกระบวนการนำเสนอและรายงานข่าวไปยังผู้รับสารให้ถูกต้องสมบูรณ์ ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ยกกรณีศึกษามาพิจารณาดังรายละเอียดที่จะนำเสนอต่อไป

สื่อมวลชน : กรณีศึกษาของการละเมิดสิทธิ

การนำเสนอสื่อมวลชนของไทย มักมีความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอข่าว คือ การได้ข้อมูลจากแหล่งข่าวที่ไม่มีความแน่นอน หรือมีการให้ข้อมูลไม่ตรงตามความเป็นจริง เนื่องจากเมื่อมีประเด็นที่น่าสนใจเกิดขึ้นกับคนในแวดวงหรือสถานการณ์นั้น ๆ ผู้สื่อข่าวจะต้องตามแหล่งข่าวและค้นหาข้อมูลมานำเสนอ ผู้สื่อข่าวเองจึงต้องมีความชำนาญจากประสบการณ์การทำงาน เพื่อประเมินถึงข้อเท็จจริงและสิ่งที่จะนำเสนอ ดังกรณีศึกษาต่อไปนี้

กรณีที่ 1 : กราดยิงหนองบัวลำภู

จากเหตุการณ์ “กราดยิงหนองบัวลำภู” ที่สร้างความสะเทือนใจให้กับผู้คน ไม่ว่าจะทั้งไทยหรือต่างประเทศ โศกนาฏกรรมครั้งใหญ่นี้มีหลายคนต้องพบกับความสูญเสีย แต่บางสื่อก็ใช้พื้นที่ของตัวเอง เปลี่ยนความสูญเสียให้กลายเป็นแสงเพื่อเรตติ้งของช่อง ไม่ว่าจะเป็นการจำลองภาพเหตุการณ์แบบกราฟิก 3 มิติ เพื่อย้ำเตือนเหตุการณ์อีกครั้ง หรือการสัมภาษณ์ผู้เคราะห์ร้าย ผู้เห็นเหตุการณ์ หรือถามความรู้สึกครอบครัวผู้เสียชีวิต การไลฟ์สดจากสถานที่จริง พร้อมการชুমก้องเพื่อตั้งอารมณ์ความรู้สึกให้เป็นข่าวดราม่าแทนก็ตาม

กรณีข้างต้น อาจจะเป็นวิธีที่สื่อไทยนิยมใช้กับข่าวน่าสะเทือนใจจนเป็นที่คุ้นชิน จนละเลยและคำนึงถึงผู้คนที่เสพข่าวหรือรับสาร หรือผู้ที่เห็นเหตุการณ์จะต้องมาเจอการรบกวนเวียนภาพเหตุการณ์น่าสะเทือนใจซ้ำ ๆ เพราะภาพของสื่อสามารถดูย้อนหลัง และถูกฉายวนซ้ำได้ในโลกออนไลน์ และโซเชียลมีเดียหรือในกรณีที่เลวร้ายที่สุด คือภาพจำลองเหตุการณ์ของคนร้าย กลายเป็นส่งเสริมแรงบันดาลใจให้เกิดการกระทำเลียนแบบ และภาพจำที่ส่งเสริมความรุนแรงต่อไปได้ (The Sky, 2022)

เด่นชัดที่สุดในกรณีดังกล่าว คือ สื่อต่างประเทศป็นเร็วเข้าไปทำข่าวภายในที่เกิดเหตุ วันนี้ (9 ต.ค. 65) วรชัย คุรุจิต นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน เปิดเผยผ่านเฟซบุ๊กส่วนตัวกรณี นักข่าว CNN ป็นเร็วเข้าไปทำข่าวภายในที่เกิดเหตุได้อย่างไร โดยอ้างว่าได้รับอนุญาต ทั้งที่สถานที่นั้นปิดไม่ให้คนข่าวเข้าไปแล้ว ถ้าได้รับอนุญาตจริง ใครเป็นคนให้อนุญาต หรือถ้าแอบอ้าง จะมีมาตรการอย่างไรในการลงโทษนักข่าวคนนี้

"มีการถ่ายคลิป์วิดีโอทราบเลือดที่พื้น และที่กระเด็นไปติดตามกระเป๋านักเรียนของเด็ก ๆ รวมถึงอุปกรณ์การเรียนต่าง ๆ (ซึ่งผมขอไม่นำมาเผยแพร่ต่อ) เห็นแล้วชวนให้สลดหดหู่ใจอย่างยิ่ง และบรรยายสภาพการฆาตกรรมอย่างน่าเวทนา เป็นการซ้ำเติมผู้ตกเป็นเหยื่อและครอบครัวอย่างมาก ผมขอเรียกร้องให้ CNN ออกมาชี้แจงว่าเข้าไปในสถานที่เกิดเหตุได้อย่างไร และให้ CNN และผู้สื่อข่าว แสดงความเสียใจและขอโทษคนไทย ในการนำภาพที่ไม่ควรเผยแพร่มาออกในลักษณะที่ผิดมารยาท ผิดจรรยาบรรณสื่อ และซ้ำเติมความทุกข์ใจให้คนไทยในเวลาเช่นนี้" (Online News 7HD, 2022)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ควรที่จะมีการแสดงความคิดเห็นและมีจรรยาบรรณสื่อที่ควรรู้ ดังนี้

1. การนำเสนอข่าวเหมือนนำเสนอข้อมูล ทางสื่อต่างประเทศจะไม่มีกรนำเสนอข่าวแบบลงรายละเอียดชัดเจน แต่จะนำเสนอเฉพาะข้อมูลข้อเท็จจริงของข่าวที่ควรรู้เท่านั้น เพื่อเคารพสิทธิ์และรักษาความเป็นส่วนตัวของข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นการก่อเหตุของคนร้าย หรือเหตุการณ์หลังจากก่อเหตุที่คนร้ายหลบหนีพร้อมฆ่าตัวตายที่หลัง ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นข้อมูลเบื้องต้นของข่าวที่ควรทราบอยู่แล้ว โดยไม่ต้องเสริมดราม่าหรือทำกราฟิกเพิ่มเติม

2. การนำเสนอข่าวแบบไร้ภาพประกอบ แม้ภาพประกอบจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการนำเสนอข่าว แต่บางเหตุการณ์ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการถ่ายภาพเพื่อตอกย้ำเหตุการณ์ซ้ำอีก เนื่องจากบางภาพอาจจะละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือสะท้อนความรุนแรงชัดเจนเกินไป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อตามมาในภายหลังได้ เหมือนอย่างที่สื่อไม่ใช่เพียงแค่ภาพแผนที่ประเทศไทย แสดงภูมิภาคเปรียบเทียบระหว่างกรุงเทพฯ และหนองบัวลำภูเท่านั้น ไม่มีการใช้ภาพคนร้าย หรือภาพโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้น รวมถึงไม่มีคลิป์สัมภาษณ์ผู้สูญเสียเพิ่มเติม เพราะการรายงานข่าวยังคงเน้นไปที่การรายงานข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาเช่นเดิมหรือหากมีภาพประกอบ ก็เป็นเพียงแค่ภาพประชาชน และตำรวจที่ยืนอยู่ข้างหน้าสถานที่เกิดเหตุ และมีการเซ็นเซอร์ภาพเพราะจรรยาบรรณสื่อ

3. การนำเสนอข่าว Breaking News หรือข่าวด่วนในยุคปัจจุบัน นับเป็นช่วงสำคัญที่เกาะติดเหตุการณ์เรียลไทม์ และมีไว้เพื่อให้ผู้คนรับรู้ข่าวสารสำคัญ และข่าวโศกนาฏกรรมกราดยิงหนองบัวลำภูก็เป็นหนึ่งใน Breaking News ของสื่อต่างประเทศด้วย ต่างกับสื่อไทยที่ไม่ได้มีข่าวด่วนบ่อยนัก เพราะเน้นไปยังข่าวดราม่าได้เพียงดราม่าเสียมากกว่า จนบางครั้งหากอยากติดตามข่าวต้องเข้ามาในโซเชียล แอปอย่าง Facebook หรือ Twitter ก่อน ถึงจะได้รู้ว่าเหตุการณ์นี้เกิดอะไรขึ้น และไปถึงไหนแล้ว (The Sky, 2022)

ภาพที่ 1 กรณีที่ 1 : กราดยิงหนองบัวลำภู

(ที่มา : Business Prachachat, 2022; Online manager, 2022)

กรณีที่ 2 : คดีน้องชมพู

การเสียชีวิตอย่างปริศนาของ "น้องชมพู" เด็กหญิงวัย 3 ขวบ ซึ่งอาศัยอยู่กับพ่อและแม่ที่บ้านกกกอก ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร ตำรวจยังไม่สามารถระบุตัวผู้ต้องหาได้ แต่สิ่งที่ทิ้งไว้คือร่องรอยความเสียหายของชุมชน อันเกิดจาก "สื่อ" คนในชุมชนแทบมองหน้ากันไม่ติด นอกจากความสงสัยกันเอง ก็ยังแบ่งฝ่ายกันชัดเจนระหว่าง "ลุงพล" กับ "พ่อแม่ น้องชมพู" ทั้งที่มันเกิดจากการขยายข้อสงสัยแบบไร้ความรับผิดชอบของสื่อ

ข้อสงสัยของพ่อแม่กับญาติๆ ของน้องชมพูก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ขอละไว้ในฐานะมนุษย์ที่สูญเสียการพาดวงพาดงด้วยความทุกข์พอจะเข้าใจได้ แต่มันถูกขยายแบบ "ล้ำเส้น" ไปไกล เพราะ "สื่อ" ที่มองเห็นว่าคดีนี้มีเงื่อนงำ จะกลายเป็นหนังสือพิมพ์ยาว หากเกาะติดจะได้เรตดีตั้งแน่นอน จึงเข้าไปจับประเด็นแบบ "สืบสวนสอบสวนเทียม ๆ" คือตั้งประเด็นจากความสงสัยของครอบครัวของตัวเอง จับแพะชนแกะไปเรื่อยเปื่อย และขงประเด็นข้อสงสัยรายวัน กัดคันการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจมากมายมหาศาล ทั้งที่เงื่อนปมแรก คือ "ผลผ่าพิสูจน์ของนิติเวช" ที่ระบุชัดเจนว่า "ไม่พบร่องรอยขมขื่น-ฆาตกรรม-ทำร้ายร่างกาย ภาวะเพาะไม่มีอาหาร คาดหลงป่าขาดอาหารจนตาย สมองและปอดไม่พบความผิดปกติที่เกิดจากการทำร้ายร่างกาย มีเพียงการเน่า กะโหลกศีรษะไม่พบการแตกร้าว คอไม่หัก ไม่มีรอยฟกช้ำ ขณะที่ภาวะเพาะอาหารไม่มีอาหารหลงเหลืออยู่เลย มีเพียงของเหลว 10 มิลลิลิตรเท่านั้น ที่สำคัญอวัยวะเพศไม่พบร่องรอยที่เกิดจากการถูกล่วงละเมิด เยื่อพรหมจารียังอยู่ครบสมบูรณ์" สรุปสั้นๆ จากหลักฐานของนิติเวชคือ น้องน่าจะหลงป่าประมาณ 3 วันจนอดอาหารตาย แทนที่สื่อจะยึดประเด็นนี้ตามต่อ กลับไปเอาข้อสงสัยที่ไม่มีมูลของคนในครอบครัวมาขยาย จนกลายเป็นลักษณะข่าวร้ายรายวัน เอานักข่าวไปจำลองเหตุการณ์เอง ถู่วิสาสะสอบสวนผู้ต้องสงสัยเอง โยนข้อสงสัยตั้งไว้เรียกความสนใจผู้ชม แต่เอาตัวรอดไปหลบอยู่หลังคำว่า "ไม่ได้พินิจ" และ "โปรดใช้วิจารณญาณ" (Muangasuk, 2020) กรณีสื่อที่วิดิจิทัล 2 ช่อง นำเสนอข่าวการเสียชีวิตน้องชมพู ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และเชื่อมโยงเรื่องไสยศาสตร์นั้น ถือเป็นกรสร้างมลพิษในพื้นที่ข่าวให้กับสังคม นำเสนอความขัดแย้ง ขยายบาดแผล ขยี้ปมเรื่องส่วนตัว ไม่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน โดยไม่ยกระดับข่าวให้เกิดการกระตุ้นเตือนสังคม หรือถอดบทเรียนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำ ดังนั้นควรมีกฎกวดกรองคนทำสื่อ เพราะสื่อทำหน้าที่เหมือนตะเกียงและกระจก คอยส่องทางสะท้อนภาพสังคมที่เกิดขึ้นจริง (Workpoint TODAY, 2020) อีกทั้ง ลุงพลเป็นที่รู้จักเพราะคดีน้องชมพู หากทำข่าวในกรอบของคดีน้องชมพูก็ยังไม่พอรับได้ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เด็กอายุเพียง 3-4 ขวบ สูญหายไป 3 วัน หลังจากสูญหายก็พบร่างที่เป็นศพแล้ว เป็นปริศนาฆาตกรรมว่าน้องชมพูเสียชีวิตอย่างไร สื่อจะสนใจก็ไม่แปลก เพราะเป็นอาชญากรรมและเป็นเรื่องที่สะเทือนใจ แต่เวลาสื่อลงพื้นที่ทำข่าว สื่อทำหน้าที่

เหมือนพนักงานสอบสวนมากกว่าทำข่าวเชิงสืบสวน พุดง่าย ๆ คือทำงานคู่ขนานกับเจ้าพนักงานที่เขาก็ต้องทำหน้าที่สืบสวน สื่อกำลังผู้เห็นเหตุการณ์ ถ้ามพ่อแม่ โดยที่พนักงานสืบสวนอาจจะรายงานต่อสาธารณะน้อยกว่าสื่อ ขณะเดียวกันคดีก็กำลังอยู่ในความสนใจ แต่มีการสืบสวนกลับไม่มีความคืบหน้า มีแต่หาเหตุผล หาหลักฐาน แต่ยังไม่หาข้อสรุปไม่ได้ เมื่อเวลาผ่านไปเรื่อย ๆ สื่อก็ต้องเลือกที่จะเก็บความสนใจเอาไว้ การจะเก็บความสนใจเอาไว้ก็จะต้องมีประเด็นให้เล่น อย่างเช่น ใครฆ่าน้องชมพู ช่วงที่สื่อไปสอบถามหลายๆ คน มีการเสนอว่า ลุง ป่า และพ่อแม่ เป็นผู้ต้องสงสัย จึงเกิดกองทัพนักข่าวลงไปในพื้นที่ ช่วงนั้นก็ยังเป็นช่วงที่ยังพอรับได้อยู่ แต่ผ่านไปสักพัก ตำรวจไม่ได้มีรายงานอะไรก้าวหน้า สื่อก็ต้องไปสืบค้นเอง แล้วเลือกหยิบประเด็นตัวของลุงพลขึ้นมา ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้ต้องสงสัย จนกลายเป็นการปั่นประเด็นลุงพล กลายเป็นการทำงานคู่ขนานกันระหว่างสื่อหลักกับสื่อออนไลน์ ทั้งหมดที่กล่าวมาตอกย้ำความชัดเจนในประเด็นของการปั่นข่าวให้เป็นกระแส ซึ่งเป็นการช่วงชิงเรตติ้งของสื่อ หากเป็นสื่อออนไลน์ก็จะได้พื้นที่โฆษณา คนดูเยอะ การเข้ามาของสินค้า กลายเป็นธุรกิจ สื่อหลัก เรตติ้งดี โฆษณาก็เข้ามา (Thitsri, 2021)

ภาพที่ 2 กรณีที่ 2 : คดีน้องชมพู
(ที่มา : E-Chan news, 2021; New TV, 2020)

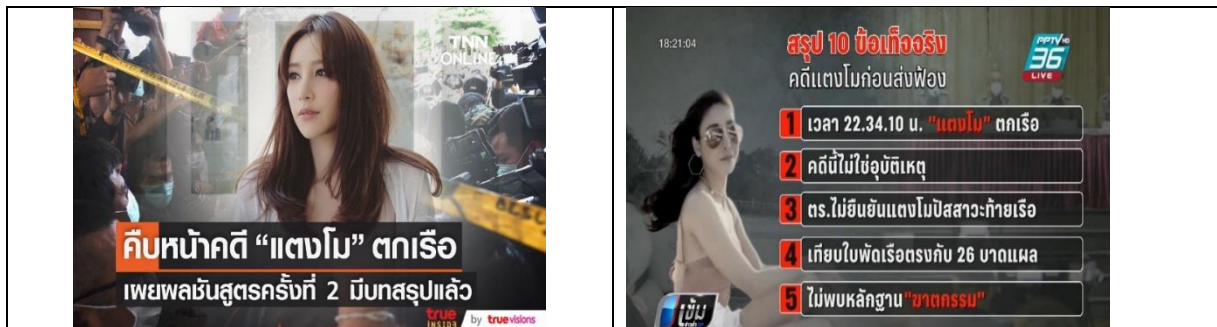
กรณีที่ 3 : คดีแตงโม

เหตุการณ์การเสียชีวิตของแตงโม – นิดา ทำให้สื่อต่าง ๆ เกิดความกระหายการได้มาซึ่งข้อมูลที่อัปเดตแบบเรียลไทม์ ซึ่งบางครั้งความรวดเร็วนี้ก็ทำให้จรรยาบรรณสื่อ ถูกลืมนำไปใช้ได้

สื่อมวลชนทุกแขนงทั้งสื่ออาชีพมีองค์กรสังกัด ไม่มีองค์กรสังกัด สื่อพลเมือง สื่อสังคม (Social Media) ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักหน่วงถึงการนำเสนอข่าวและความเห็นต่อการเสียชีวิตของดาราสาว ภัทรธิดา พัชรวีระพงษ์ หรือแตงโม ถึงขั้นว่าสื่อหาकिनกับศพ ซ้ำเติมคนตายและคนที่เกี่ยวข้องเพื่อผลต่อ ยอดขาย จำนวนคนฟังและคนดู จนกลายเป็นดราม่าชักนำผู้คนไปในเรื่องที่มีคุณค่าไม่มาก กรณีนี้ทำให้เกิดการถกเถียงทั้งในสังคมทั่วไปและวงการสื่อด้วยกันเองถึงประเด็นความพอดี ความเหมาะสมในการนำเสนอ เชื่อมโยงไปถึงความรับผิดชอบและจรรยาบรรณของสื่อมวลชน ซึ่งความเห็นแตกต่างกันมากมาย มีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ขณะที่ฝ่ายสื่อมีมุมมองว่า การนำเสนอข่าวและความเห็นกรณีนี้เป็นการรายงานปกติตามหน้าที่ของสื่อ เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจ อยากได้คำตอบของผู้บริโภค ไม่ได้ซ้ำเติมใคร แต่ในทางกลับกันเป็นการแสวงหาความจริงเพื่อความยุติธรรมกับผู้ตาย ยังมีเงื่อนไข ความน่าสงสัย ทั้งสาเหตุการเสียชีวิต และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กรณีเคลือบแคลงสงสัยไปถึงขั้นเรื่องเข้าสู่การประชุมระดับกรมมาธิการสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา จึงไม่ใช่เรื่องไร้สาระโดยสิ้นเชิง กระนั้นก็ตามสื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อสังคม สมควรที่จะรับฟังเสียงติติง วิพากษ์วิจารณ์ การใช้วิจารณญาณ การนำเสนอประเด็นข่าว การใช้เวลาในการรายงานแต่ละวันยาวนานมาก

จนเกินไปหรือไม่ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สังคมและสื่อมวลชนควรมีแนวคิดอะไรเป็นหลักยึด และแนวทางการปฏิบัติเป็นอย่างไร สื่อควรเป็นอะไร ระหว่างกระจกกับตะเกียง ภายใต้หลักการของความรับผิดชอบ ไม่ล่วงละเมิด เคารพสิทธิและชีวิตส่วนบุคคลของผู้อื่น (Paritchat, 2022)

การเสียชีวิตของคุณแดงโมเตราสาวชื่อดังเมื่อเดือนกุมภาพันธ์เป็นต้นมาด้วยความมีเงื่อนงำ สื่อทุกแขนงต่างเสนอข่าวของคุณแดงโมอย่างเข้มข้น จนยึดพื้นที่ข่าวอื่นๆ อย่างเบ็ดเสร็จ จนทำให้เกิดคำถามว่าเป็นการนำเสนอข่าวที่มากเกินไปจนจนกลายเป็นการผูกขาดของข่าวขึ้นเดียวที่ทำให้ผู้บริโภคข่าวมีทางเลือกในการบริโภคข่าวน้อยลงหรือไม่ นอกจากนี้เนื้อหาที่มีการนำเสนอจำนวนมากไม่น้อยมีลักษณะเชิงชี้นำ ชูอคุ้ย และคาดคั้น จนทำให้เกิดคำถามถึงความเหมาะสมต่อการทำหน้าที่ของสื่อด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวที่มาจากโซเชียลชีลลๆ ซึ่งมีที่มาจากหลายแหล่งนั้น มีความหลากหลายทั้งแนวการให้ข้อสังเกตทั่วไป และการสืบสวนในเชิงลึกได้ถูกนำมาขยายต่อจนสร้างความสับสนต่อผู้รับข่าวสารอยู่น้อย ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าวัตถุประสงค์ของการนำเสนอข้อมูลในลักษณะดังกล่าวคือการเรียกความสนใจเพื่อจำนวนยอดไลค์ ยอดแชร์แต่เพียงอย่างเดียวโดยมิได้คำนึงถึงปัจจัยอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อรูปคดี และซ้ำเติมความสูญเสียแก่ครอบครัวคุณแดงโมหรือไม่ สังคมข่าวสารของคนไทยในระหว่างการสืบสวนคดีของคุณแดงโมจึงเต็มไปด้วยข้อมูลที่ค่อนข้างอ่อนไหว สับสน และเต็มไปด้วย “ความเห็นปนอคติ” หลังไหลออกมาอย่างไม่หยุดหย่อน จนอาจพูดได้ว่าสังคมไทยอยู่ในภาวะของความสับสนของข้อมูล (Information disorder) และกระตุ้นให้ผู้คนกระหายที่จะเสพข้อมูลข่าวแดงโมอยู่แทบตลอดเวลา จนทำให้ระบบนิเวศของการสื่อสารเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง (Southern News Center, 2022)

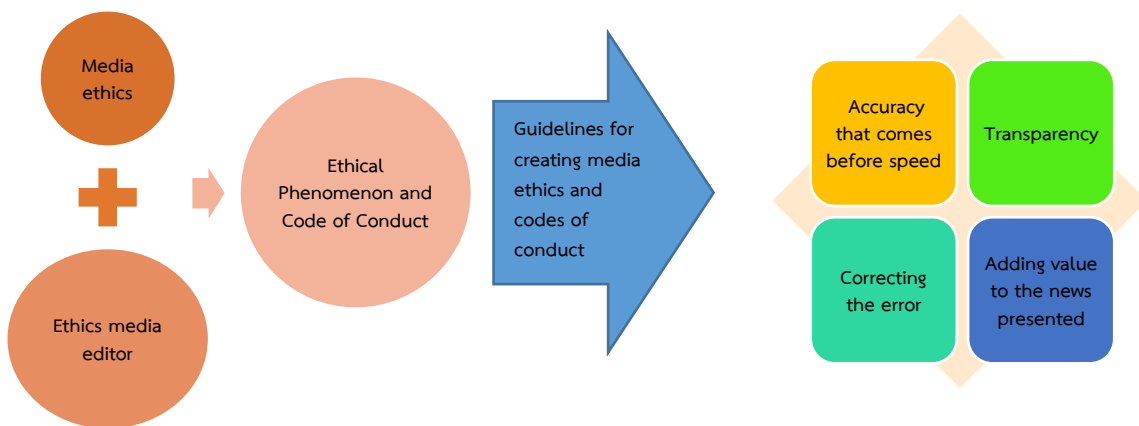

ภาพที่ 3 กรณีสื่อ 3 : คดีแดงโม
(ที่มา : TNN online, 2022; PPTVHD36, 2022)

จากกรณีข้างต้น ทั้ง 3 กรณี อาจพิจารณาได้ว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสื่อทุกแขนงต่างให้ความสนใจเป็นอย่างมาก จนในบางที่การนำเสนอข่าวที่มาจากหลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ เฟสบุ๊ก โซเชียลมีเดียต่าง ๆ หรือแม้แต่การลงพื้นที่สัมภาษณ์ การจำลองเหตุการณ์ การถ่ายทอดสดจากสถานที่เกิดเหตุ รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ของคนในโซเชียลชีลลที่มีการสืบค้นข้อมูลของเหตุการณ์ การอคุ้ยข้อมูลต่าง ๆ จากเหตุการณ์จากกรณีนี้ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชนหรือแม้กระทั่งผู้รับข่าวสารก็ควรที่จะมีจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อ

บทสรุป

ปัจจุบันจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทยในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล นอกจากนักการสื่อสารควรตระหนักในหลักวิชาชีพแล้ว ยังต้องคำนึงถึงบริบทสังคมเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายและเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมไปพร้อมกัน เนื่องจากการนำเสนอข่าวสารในปัจจุบันโดยเฉพาะในข่าวสารด้านโศกนาฏกรรมมีความอ่อนไหวอย่างยิ่ง เพราะสื่อมวลชนในปัจจุบันขาดความรับผิดชอบและใคร่ครวญในการนำเสนอ เหตุจากความต้องการในการสร้างความนิยมให้สูงสุดในหมู่ผู้รับสารเป็นสำคัญ ในแง่นี้จะยังเห็นได้ค่อนข้างชัดว่า การนำเสนอข่าวสารด้านบันเทิงของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัลมีแนวโน้มจะขาดความใส่ใจในเรื่องจริยธรรมที่ต้งาม ดังนั้น การไขว่คว้าความรู้ในการนำเสนอข่าวอย่างถูกต้อง และจรรยาบรรณทางวิชาชีพจึงเป็นความท้าทายของการทำงานและส่งผลให้นักสื่อสารมวลชนต้องเห็นความจำเป็นของการพัฒนาตนเองและปรับตัวในการนำเสนอข่าวให้เป็นไปตามกรอบจรรยาบรรณ กรอบความรับผิดชอบต่อตนเองต่อสังคม กรอบทางวิชาชีพ นำเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพสื่อ และความรู้เท่าทันสื่อในสังคมออนไลน์ รวมถึงกรอบข้อบังคับทางกฎหมาย และกรอบการใช้งานประสิทธิภาพของสื่อออนไลน์และสื่อสังคม สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อสังคมไทยในการนำเสนอข่าวยุคดิจิทัล
(Ethics and codes of conduct for Thai social media in presenting news in the digital age)

เอกสารอ้างอิง

- Business Prachachat. (2022). *Remedies for deceased heirs Nong Bua Lam Phu shooting incident the government opened a donation account*. Retrieved 2022, November 17, from <https://www.prachachat.net/csr-hr/news-1075033>.
- Diawkee, T. (2016). Morality and ethics of media for presenting news in digital era. *Journal of Communication and Management NIDA*, 2(2), 125-143.
- Ejan news. (2021). *The truth is near. Who is the culprit that caused Nong Chompoo to die: the case of Nong Chompoo?*. Retrieved November 17, 2022, from <https://www.ejan.co/news/5ff6f23e31ac3>.

- Faculty of Communication Arts Chulalongkorn University. (2022). *Research report for evaluating program content quality in broadcasting and television services*. Bangkok: Office of the Broadcasting Commission National Television and Telecommunications Commission.
- Fitzgerald, M. (1995, October 28). *The debate continues*. Editor & Publisher, 11–12.
- Hiranrak, D. (2015). *Media Ethics*. Bangkok: Charasonthawong Printing Co., Ltd.
- Kleechaya, P. (2018). *The need on contents for online digital literacy lessons of Thai secondary school students*. (Research Report). Bangkok: Faculty of Communication Arts Chulalongkorn University.
- Lasswell, H.D. (1948). *The structure and function of communication in society*. New York: Harper and Row.
- Leelayout, P., & Otsu, B. (2017). Ethics and Code of Ethics of Journalism in The Era Digital Media. *Journal of Graduate Studies*, 13(2), 176-189.
- Muangasuk, N. (2020). *The case of Nong Chompoo and the misery caused by the media*. Retrieved 2022, October 21, from <https://www.tcijthai.com/news/2020/7/article/10675>.
- New TV. (2020). *Another famous channel reporter "Khai Kok" Knot to make news "Nong Chompoo"*. Retrieved 2022, November 17, from <https://www.newtv.co.th/news/64459>.
- Online manager. (2022). *Collection of pictures on the front page of the newspaper. Records of the Nong Bua Lam Phu shooting incident*. Retrieved 2022, November 17, from <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9650000096256>.
- Online News 7 HD. (2022). *Climb the fence to report the news of the Nong Bua Lam Phu shooting incident. "Dr. Warat" urged CNN to apologize to Thai people*. Retrieved 2022, October 20, from <https://news.ch7.com/detail/599128>.
- Paritchat, S. (2022). *Watermelon news drama - media km. Can it help? (1)*. Retrieved 2022, October 21, from https://www.matichon.co.th/columnists/news_3249614.
- Pattananukit, N. (2018). *Mass media and ethics and code of conduct in the age of social media (social media)*. Retrieved 2023, March 9, from <https://www.presscouncil.or.th/ethics/4280>
- Pewnil, T. (2022). *Digital Etiquette: Online Communication Rules for Thai Digital Citizens Awareness*. Bangkok: Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University.
- Phra Saroj Dhtrabhaddo (Nimniam). (2018). *The Use of Digital Media for Moral Instruction for Students in Secondary Schools in Mueang District, Samutprakarn Province*. (Thesis for Master of Buddhist Studies). Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- PPTVHD36. (2022). *Summary of 10 facts in the case of "Watermelon" before submitting a lawsuit*. Retrieved 2022, November 17, from <https://www.pptvhd36.com/news/อาชญากรรม/170861>.

- Southern News Center. (2022). *18 Lessons in Thai Society...What do you see from the loss of "watermelon"*. Retrieved 2022, October 21, from <https://www.isranews.org/article/south-news/south-slide/107234-tangmonida.html>.
- Surasonthi, K. (2014). *Basic knowledge of communication*. Bangkok: Chamchuri Products Co., Ltd.
- The Sky. (2022). *A case study of Thai media from the Nong Bua Lam Phu shooting incident*. Retrieved 2022, October 20, from <https://www.rainmaker.in.th/case-study-thai-media-from-children-gun-knife-attack/>.
- Thitsri, K. (2021). *If the media does not turn the news into a drama Society does not need to consume distorted news*. Retrieved 2022, October 21, from <https://waymagazine.org/interview-uajit-virojtrairatt/>.
- TNN online. (2022). *Progress on the "Watermelon" case reveals that the second autopsy has concluded*. Retrieved November 17, 2022, from <https://www.tnnthailand.com/news/trueinside/109471/>.
- Uzuegbunam, C.E. (2015). *The Social Responsibility Theory of the Press: A Contemporary Review*. A postgraduate Seminar paper presented to the Department of Mass Communication, Faculty of Social Sciences, Nnamdi Azikiwe University Nigeria.
- Workpoint TODAY. (2020). *Academics call for society to boycott the media to present the news of Nong Chompoo. Point out the victim to serve the rating*. Retrieved 2022, October 21, from <https://workpointtoday.com/chompoo/>.
- Wright, P. (1974). The harassed decision maker: Time pressures, distractions, and the use of evidence. *Journal of Applied Psychology*, 59(5), 555–561.
- Yaipairoj, N. (2020). *Digital Marketing: Concept & Case Study*. (7th edition). Nonthaburi: IDC Premier.
- Yodkhirim, S. (2017). Philosopher's Conception of Ethics, Morals and Virtues. *Journal of Philosophical Vision*, 2(2), 37-53.